

Urvalsprovet i miljö- och livsmedelsekonomie 24.5.2024

Del 1

Flervalsuppgifter som baserar sig på förhandsmaterial (0–30 poäng)

Besvara uppgifterna 1.1–1.20 baserat på förhandsmaterialet FAO (2023) *The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems*.

Besvara uppgifterna 1.1–1.10 baserat på förhandsmaterialet FAO (2023) *The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems*. Endast ett alternativ är korrekt. Rätt svar ger 1,5 poäng och fel svar ger -1 poäng. Osvarat ger 0 poäng.

Räknare

I den här delen finns en funktionsräknare, som kan öppnas via Räknare-knappen, i nedre högra hörnet. Räknaren kan döljas genom att man klickar på x-knappen som finns på räknarens vänstra sida. Att dölja räknaren raderar inte den aktuella räkneoperationen som finns på räknarens skärm. Räkneoperationerna kan delvis också matas in med hjälp av tangentbordet.

Uppgift 1.1.

Rapporten nämner olika former av marknads-, institutionella och politiska misslyckanden. Vilket av följande alternativ är **inte** korrekt?

1	1.5	Dåligt definierad äganderätt (eng. property rights) resulterar i allmänhet i för låg användning av resurser. (rätt svar)
2	-1	Kollektiva nyttigheter (eng. public goods) produceras i allmänhet för lite i marknaden.
3	-1	Genom friresa (eng. free-riding) kan lantbrukarna få nytta av arbete utfört av andra utan att själva bidra till kostnaderna.
4	-1	En aktör med marknadsstyrka (eng. market power) kan manipulera produkternas pris och förorsaka ekonomiska förluster för andra aktörer.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.2.

Natur-, human-, social- och producerat kapital (eng. natural, human, social and produced capital) som en del av kvantifiering (eng. quantification) av dolda kostnader. Vilket av följande alternativ är korrekt?

1	-1	Alla delar av humankapital är lätta att mäta.
2	-1	Mätning av alla delar av naturkapital är mycket svårt.
3	1.5	Lätthet att mäta olika delar av social kapital varierar påtagligt. (rätt svar)
4	-1	Mätning av delar av social kapital är lättare än mätning av delar av producerat kapital.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.3.

Stöd av offentliga myndighet år 2013–2018 i länder av olika inkomstnivåer. Vilket av följande alternativ är korrekt?

1	-1	I länder av den lägsta inkomstnivån var stödets andel av produktionens värde större än i alla andra inkomstnivåer.
2	-1	I länder av de två högsta inkomstnivåerna var den största delen av stöden riktad till producenter kopplat från produktionen (eng. decoupled).
3	1.5	Andel av stöden riktade till konsumenter av produktionens värde var störst i länderna med den högsta inkomstnivån. (rätt svar)
4	-1	Andel av myndigheters offentliga stöd var inte större än en femtedel av produktionens värde i alla inkomstnivåer.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.4.

Termen dolda kostnader (eng. hidden costs) avser dolda nettokostnader. Hur uttrycker man dolda fördelar?

1	-1	Som positiva dolda kostnader
2	-1	Som positiva kostnader
3	1.5	Som negativa dolda kostnader (rätt svar)
4	-1	Som negativa kostnader
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.5.

Globalt uppskattas AEIR (eng. agricultural externalities impact ratio) ha ett värde på 0,31 för externa effekter inom jordbruket. Detta innebär att varje dollar i jordbrukets förädlingsvärde genererar

1	-1	ca 3,1 dollar i dolda kostnader.
2	1.5	ca 31 cent i dolda kostnader. (rätt svar)
3	-1	ca 31 dollar i kostnader.
4	-1	ca 31 cent i kostnader.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.6.

Rapporten beskriver en fyrstegsprocess för riktade utvärderingar (eng. targeted assessments). Vilket av följande alternativ är korrekt?

1	-1	I det första steget görs investeringsbeslut.
2	-1	I det andra steget ersätts detaljerade uppgifter om platser med mer allmän internationell och nationell information.
3	1.5	I det tredje steget kan fördelarna med de olika åtgärderna jämföras, till exempel genom en kostnads-nyttoanalys. (rätt svar)
4	-1	Syftet med det fjärde steget är att identifiera de viktigaste problemen och hållbarhetsfrågorna.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.7.

True Cost Accounting (TCA) -metod. Vilket av följande alternativ är korrekt?

1	-1	TCA är en metod som endast är avsedd att användas av de enheter som förvaltar företagets bokföring och finansiering.
2	-1	TCA är en standardiserad metod och hindrar därför företag från att sprida felaktig information om verksamhetens hållbarhet.
3	1.5	TCA gör det möjligt för företaget att exempelvis bedöma sina leverantörers prestanda genom olika hållbarhetskriterier. (rätt svar)
4	-1	TCA är endast avsett för jordbruks- och livsmedelsföretag (eng. agrifood businesses) och kan därför inte utnyttjas av finansinstitut som banker och försäkringsbolag.
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.8.

Vilket av följande alternativ om politik- och scenarioanalyserna av TCA-metoden (True Cost Accounting) stämmer?

1	-1	En scenarioanalys är inte nödvändig när TCA-metoden tillämpas på offentliga investeringar.
2	-1	Syftet med scenarioanalysen är att endast besvara vad händer om åtgärder vidtas.
3	1.5	I politikanalysen bedöms och jämförs olika handlingsalternativ utifrån scenarioanalysen och möjligheter att uppnå politiska mål. (rätt svar)
4	-1	Kostnads-nyttoanalysen (eng. cost-benefit analysis), kostnadseffektivitetsanalysen (eng. cost-effectiveness analysis) och multikriteriumanalysen (eng. multicriteria analysis) kommer att användas endast vid uppföljningen och utvärderingen (eng. monitoring and evaluation).
–	0	<i>Inget svar</i>

Uppgift 1.9.

Hur mycket privat kapital investeras globalt i jordbruks- och livsmedelssystem (eng. agrifood systems)?

1	1.5	Årligen upp till 9000 miljarder (eng. 9 trillion) amerikanska dollar (rätt svar)
2	-1	Årligen lite under 700 miljarder (eng. 0.7 trillion) amerikanska dollar
3	-1	Årligen lite över 9 miljarder (eng. 0.009 trillion) amerikanska dollar
4	-1	Årligen ca 5000 miljarder (eng. 5 trillion) amerikanska dollar
–	0	Inget svar

Uppgift 1.10.

Vilket av följande alternativ är korrekt enligt en undersökning som gjorts av europeiska konsumentorganisationen (eng. The European Consumer Organisation)?

1	1.5	Mer än hälften av EU:s konsumenter känner oro för miljön (eng. environmental concerns). (rätt svar)
2	-1	Oro för miljön (eng. environmental concerns) påverkar inte EU-konsumenterna nämnvärt, så förändring av matvanor anses inte vara aktuellt.
3	-1	Mindre än hälften av EU:s konsumenter känner oro för miljön (eng. environmental concerns) och var femte är beredd att ändra sina matvanor.
4	-1	Mindre än en tredjedel av EU:s konsumenter känner oro för miljön (eng. environmental concerns).
–	0	Inget svar

Besvara uppgifterna 1.11–1.20 baserat på förhandsmaterialet FAO (2023) *The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems*. I uppgifterna finns två alternativ och endast ett alternativ är korrekt. Rätt svar ger 1,5 poäng och fel svar ger -1 poäng. Osvarat ger 0 poäng.

Uppgift 1.11. Är det följande påståendet korrekt?

Dolda kostnaderna kan vara positiva eller negativa och beaktas vid beräkningen av bruttonationalprodukten.

1	-1	Ja
2	1.5	Nej (rätt svar)
–	0	Inget svar

Uppgift 1.12. Är det följande påståendet korrekt?

TCA (True Cost Accounting) är en holistisk metod som kan användas för att mäta och värdera hur jordbruks- och livsmedelssystem (eng. agrifood system) påverkar bland annat miljön, hälsan och ekonomin.

1	1.5	Ja (rätt svar)
2	-1	Nej
–	0	Inget svar

Uppgift 1.13. Är det följande påståendet korrekt?

När det gäller livsmedlens immateriella värde, till exempel den kulturella identiteten, som är förknippad med jordbruks- och livsmedelssystem (eng. agrifood systems), erkänns att sådana är viktiga, även om de inte har omsatts i pengar.

1	1.5	Ja (rätt svar)
2	-1	Nej
–	0	Inget svar

Uppgift 1.14. Är det följande påståendet korrekt?

Den främsta anledningen till att den genomsnittliga personen (eng. average person) i ett höginkomstland genererar nästan dubbelt så mycket dolda hälsokostnader jämfört med en person i ett övre medelinkomstland är att produktivetsförlusterna från ohälsosamma kostmönster också är dubbelt så höga, på grund av högre arbetsproduktivitet per capita.

1	1.5	Ja (rätt svar)
2	-1	Nej
–	0	Inget svar

Uppgift 1.15. Är det följande påståendet korrekt?

De dolda miljökostnaderna är högst i länder med högsta inkomstnivån.

1	-1	Ja
2	1.5	Nej (rätt svar)
–	0	Inget svar

Uppgift 1.16. Är det följande påståendet korrekt?

Enligt TEEBAgriFood Evaluation Frameworks princip om delaktighet (eng. inclusiveness) bör alla dolda kostnader och fördelar mätas ekonomiskt för att göra bedömningen så tillförlitlig som möjligt.

1	-1	Ja
2	1.5	Nej (rätt svar)
–	0	Inget svar

Uppgift 1.17. Är det följande påståendet korrekt?

Principen om dubbel väsentlighet (eng. double materiality) innebär att ett företag måste ta hänsyn till miljöns inverkan på sin verksamhet, men också till verksamhetens inverkan på miljön.

1	1.5	Ja (rätt svar)
2	-1	Nej
–	0	Inget svar

Uppgift 1.18. Är det följande påståendet korrekt?

Konsumentsubventioner står för närvarande för en mycket liten del av det offentliga stödet till jordbruk och livsmedel, trots att de har potential att främja hälsosamma kostvanor.

1	1.5	Ja (rätt svar)
2	-1	Nej
–	0	Inget svar

Uppgift 1.19. Är det följande påståendet korrekt?

Jordbruks- och livsmedelsföretag (eng. agrifood businesses) använder nästan inte alls marknadsföring för att påverka konsumenternas val.

1	-1	Ja
2	1.5	Nej (rätt svar)
–	0	Inget svar

Uppgift 1.20. Är det följande påståendet korrekt?

Forskning och utveckling (eng. research and development, R&D) är inte viktigt för omställningen av jordbruks- och livsmedelssystemen (eng. agrifood systems transformation).

1	-1	Ja
2	1.5	Nej (rätt svar)
–	0	Inget svar

Del 2

Uppgifter som baserar sig på material som delas ut vid urvalsprovet (0–30 poäng)

Bilaga 1: FAO. 2023. *The State of Food and Agriculture 2023 – Revealing the true cost of food to transform agrifood systems*. Rome. Figures 7 and 8, page 37.

Bilaga 2: Aschemann-Witzel, J., Gantriis, R.F., Fraga, P. & Perez-Cueto, J.A. 2021. Plant-based food and protein trend from a business perspective: markets, consumers, and the challenges and opportunities in the future. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 61(18): 3119-3128.

Bekanta dig med materialet som delas ut vid provet. Besvara uppgift 2.1. (frågorna a–b) utifrån figurerna 7 och 8 (FAO, 2023) och uppgift 2.2. (frågorna a–d) utifrån forskningsartikeln (Aschemann-Witzel et al. 2021).

Varje svar ska bestå av hela meningar. Svaren ska rymmas i det avsedda utrymmet.

Skriv inte alternativa svar. Om du skriver alternativa svar kommer endast det svar som ger minst antal poäng att beaktas i bedömningen.

Besvara uppgifterna koncist och i enlighet med materialet. Var noga med att besvara respektive uppgift utifrån rätt material.

Skriv ditt svar på svenska. Svar skrivna på andra språk beaktas inte i bedömningen.

Uppgift 2.1 (frågorna a–b) ger högst 5 poäng per fråga, alltså högst 10 poäng. Vid poängsättning av svaren beaktas sakinnehållet och felfriheten samt språket i svaret (konstruktion, konsekvens och korrekt språk). För sakuppgifter i form av hela meningar kan du få högst 9 poäng. För en tydlig konstruktion, konsekvent svar och korrekt språk ger högst en poäng.

Uppgift 2.2 (frågorna a–d) ger högst 5 poäng per fråga, alltså högst 20 poäng. Vid poängsättning av svaren beaktas sakinnehållet och felfriheten samt språket i svaret (konstruktion, konsekvens och korrekt språk). För sakuppgifter i form av hela meningar kan du få högst 18 poäng. En tydlig konstruktion, konsekvent svar och korrekt språk ger högst två poäng.

Ordlista för Uppgift 2.1 (frågorna a–b):

low income = låg inkomst

lower-middle income = lägre medelinkomst

upper-middle income = övre medelinkomst

high income = hög inkomst

hidden cost = dold kostnad

GDP = BNP (bruttonationalprodukt)

PPP = purchasing power parity = köpkraftsparitet

Räknare

I den här delen finns en funktionsräknare, som kan öppnas via Räknare-knappen, i nedre högra hörnet. Räknaren kan döljas genom att man klickar på x-knappen som finns på räknarens vänstra sida. Att dölja räknaren raderar inte den aktuella räkneoperationen som finns på räknarens skärm. Räkneoperationerna kan delvis också matas in med hjälp av tangentbordet.

Uppgift 2.1. a) Förklara på basen av figurerna 7 och 8 varför den liggande stapeln som beskriver storleken på den dolda kostnaden i figur 7 är smal och den liggande dolda kostnads stapeln i figur 8 är bred för länder med låga inkomster i förhållande till länder med andra inkomstnivåer.

I figur 7 representerar stapelns bredd de dolda kostnadernas totala belopp (absoluta belopp). (0,5p.). På basis av figuren är det absoluta beloppet dolda kostnader i låginkomstländer klart lägre än i länder med andra inkomstnivåer. (1 p.)

I figur 8 representerar stapelns bredd de dolda kostnadernas andel av bruttonationalprodukten (BNP). (0,5 p.). Figur 8 visar att de dolda kostnadernas andel av BNP är klart högre i låginkomstländer jämfört med länder med andra inkomstnivåer. (1 p.).

I synnerhet de dolda kostnader som inverkar på hälsa och miljö i låginkomstländer är lägre i absoluta tal än i länder med andra inkomstnivåer (1 p.) / Dolda sociala kostnader är högre i absoluta tal i låginkomstländer än i andra länder (1 p.)

Även om den absoluta nivån på de dolda kostnaderna i låginkomstländer är mycket lägre än i länder med andra inkomstnivåer, är de dolda kostnadernas andel av BNP mycket hög på grund av den låga inkomstnivån. (1 p.)

Uppgift 2.1. b) Hur många procent högre/lägre är den dolda kostnaden per capita i lägre medelinkomstländer jämfört med den dolda kostnaden per capita i höginkomstländer?

Den dolda kostnaden per capita i höginkomstländer är 3 832 köpkraftsparitet (PPP)-justerade dollar (0,25 p.). Den dolda kostnaden per capita i lägre medelinkomstländer är 848 PPP-justerade dollar (0,25 p.). I absoluta tal är den dolda kostnaden per capita för lägre medelinkomstländer $3832 - 848 = 2984$ PPP justerade dollar (1 p.) lägre (1 p.).

I procentuella termer är detta $2984/3832 \cdot 100 = 77,87\%$ (2,5 p.). Den dolda kostnaden per capita i lägre medelinkomstländer är alltså 77,78% lägre än den dolda kostnaden per capita i höginkomstländer.

Ordlista för Uppgift 2.2 (frågorna a–d):

barriers = hinder

plant-based protein = växtprotein

policy = politik

regulations = reglering

Uppgift 2.2. a) Vilka två konsumenttrender påverkar konsumtionen av växtproteiner enligt artikeln? Vad innebär trenderna? Vilka faktorer förklarar konsumenternas motivation att konsumera växtproteiner?

De trender som identifierats i artikeln är "frihetens mat" (0.25p) och "ren mat" (0.25p). Med trenden Frihetens mat avses att man äter växtproteiner eftersom man kan äta dessa utan samma miljöbekymmer eller oro för livsmedelssäkerheten och hälsan, som i allmänhet är förknippade med konsumtionen av

animaliska proteiner (1p). Enligt trenden Ren mat äter man växtproteiner eftersom de är fria från "kemikalier", tillsatser, innehåller lättbegripliga ingrediensförteckningar och dessutom är tillverkade med traditionella metoder genom begränsad processering. Dessutom innehåller "rena produktappar"-mat, dvs. clean label, ingredienser som är allmänt accepterade av konsumenterna (1 p, det räcker att nämna tre faktorer). Konsumenternas motivation att konsumera växtproteiner förklaras av oron för hälsan (0.5p), miljön (0.5p), hållbarheten (0.5p) och djurens välbefinnande (0.5p).

Dessutom 0,5p för korrekt språk, struktur och konsekvens.

Uppgift 2.2. b) Nämn fem saker som enligt artikeln hindrar konsumenterna från att konsumera mat som inte innehåller kött.

1. Konsumenterna verkar uppleva att det är betydligt svårare att tillreda köttfria måltider.
2. Konsumenterna har svårt att hitta tillgängliga alternativ till köttfria måltider.
3. Köttkonsumtion är en vana.
4. En allmän uppfattning är att kött är en nödvändig del av "en ordentlig måltid".
5. En delad övertygelse är att köttet har ett oersättligt näringsvärde.
6. Bristfällig information om negativa hälso- och miljöproblem i anslutning till köttkonsumtionen.
7. Omfattande delad negativ uppfattning om smaken på vegetarisk mat.
8. Negativa uppfattningar och oro över höga natriumnivåer samt den höga förädlingsgraden av ersättande produkter.
9. Övertygelse att en köttbaserad kost är förmånlig.
10. Måltider som innehåller köttträtter upplevs ge bättre mättnad.
11. Konsumenterna möter (eller tror sig möta) motstånd från vänner och familjemedlemmar när de följer en växtbaserad kost.
12. Stigmatisering av vegetarianer och veganer orsakar ett starkt socialt tryck.

0.9p per nämnda hinder (max 4.5p) + 0.5p för korrekt språk, struktur och konsekvens.

Uppgift 2.2. c) Vilka politik- och regleringsmetoder är enligt artikeln viktiga för utvecklingen av marknaden för växtbaserade produkter och konsumenttrenden? Ge också ett exempel på påverkan av en metod.

De nationella näringsrekommendationerna (1 p), regeringarnas klimatmål (1 p), de nuvarande politiska strukturerna (1 p) samt regleringen av namngivning av alternativa produkter (1 p) har en roll i utvecklingen av den växtbaserade marknaden och konsumenttrenden. Exempelvis kan näringsrekommendationerna bidra till att främja växtbaserade dieter och minska köttets och mjölkprodukternas roll / klimatmål kan leda till ökade kostnader för boskapsskötseln eller högre investeringar i odlingsväxter, vilket kan förändra utbudets eller efterfrågans struktur, om till exempel offentliga mattjänster tar i bruk vegetariska dagar eller erbjuder fler köttfria alternativ / för närvarande kan de politiska strukturerna upprätthålla preferensen för kött och mjölkprodukter, t.ex. genom beskattning / det ligger i kött- och mjölkproducenternas intresse att ord som mjölk, kött, korv, hamburgare osv. endast används för produkter av animaliskt ursprung, medan dessa termer enligt producenterna av växtbaserade alternativ bör tillåtas i produktförpackningar, så att konsumenterna vet vilka produkter de är (0.5p, en av de nämnda effekterna räcker).

Dessutom 0,5p för korrekt språk, struktur och konsekvens.

Uppgift 2.2. d) Vilka är de olika komponenterna i SWOT-analysen? Vad används analysmetoden till? Ge också ett exempel på varje komponent som nämns i artikeln.

SWOT-analysen används för att gestalta företagets interna styrkor och svagheter samt för att svara på de möjligheter och hot som den externa miljön (inklusive marknadsläget och trenderna) orsakar företaget (0.5p). Med tanke på affärsverksamheten med växtbaserade livsmedel och växtprotein är styrkan att

konsumenterna anser växtbaserade livsmedel och växtproteiner vara hälsosamma / "fria" / miljö- och klimatvänliga / mångsidiga med tanke på kosten (1p, ett exempel räcker), medan svagheterna är konsumenternas vanor och övertygelser om kött. Dessutom anses växtbaserad mat och måltider vara svårare att tillreda / mindre smakrika / medvetenheten om de positiva effekterna av växtbaserade maträtter på hälsan och hållbarheten är fortfarande bristfällig (1p, ett exempel räcker. Möjligheten kan i sin tur vara att hållbarhetsutmaningarna ger näring åt konsumenternas oro och ökar efterfrågan / politiska beslut (stöd) kan möjliggöra växtbaserade investeringar i framtiden / en växande efterfrågan på protein i kombination med globala trender för växtbaserad mat kan främja export och affärsverksamhet / i industriländer kan det bland den åldrande befolkningen finnas nya målgrupper med ett specifikt proteinbehov / klimatförändringen (1p, ett exempel räcker). Ett hot i framtiden kan vara om konsumenterna fortfarande är intresserade av hälsosam och ren mat. Å andra sidan kan behovet av bearbetning och en stor mängd olika ingredienser i många produkter, för att förbättra smaken särskilt i produkter som ersätter kött, leda till negativa uppfattningar hos konsumenterna och en motreaktion från medierna (1p).

Dessutom 0,5p för korrekt språk, struktur och konsekvens.